

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO PROCESO KODEKSO
93 STRAIPSNIO 6 DALIES ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS
KONSTITUCIJAI

2018 m. gruodžio 14 d. Nr. KT22-N12/2018

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Gintaro Godos, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2018 m. gruodžio 11 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 16/2017 pagal pareiškėjo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prašymą Nr. 1B-21/2017 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisingumo principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 93 straipsnio 6 dalis (2011 m. birželio 21 d. redakcija) tiek, kiek pagal ją bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, proceso dalyviams nepaskirstomos.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjo argumentai

1. Pareiškėjas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo civilinę bylą pagal uždarnosios akcinės bendrovės ieškinį valstybės įmonei. Šioje byloje jis nutarė kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – ir ESTT) su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl Europos Sąjungos teisės nuostatų aiškinimo. ESTT priėmus prejudicinį sprendimą, civilinės bylos

nagrinėjimas buvo atnaujintas ir priimtas ieškovui palankus teismo sprendimas. Ieškovas pateikė prašymą atlyginti bylinėjimosi išlaidas, susijusias su prejudicinio sprendimo priėmimo ESTT procesu, kurias sudaro advokato atstovavimo ir kelionės išlaidos.

2. Pareiškėjo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

2.1. Civiliniame procese bylinėjimosi išlaidos paskirstomos taikant principą „pralaimėjęsysis moka“. Tik tokiu teismo sprendimu, kuriuo ginčo laimėtoji valstybės vardu patvirtinamas jo interesų realumas ir teisinių argumentų pagrįstumas, taip pat taikant minėtą principą atlyginamos patirtos bylinėjimosi išlaidos, pasiekiamas teisingumas. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 93 straipsnio 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, proceso dalyviams nepaskirstomos, riboja teismo galimybę priimti teisingą sprendimą.

Taigi ginčijamas teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai, taip pat konstituciniam teisingumo principui.

2.2. Ieškovas, iš anksto žinodamas, kad dėl galiojančio teisinio reguliavimo dalis jo patirtų bylinėjimosi išlaidų, net ir teismui patvirtinus jo reikalavimų pagrįstumą, nebus atlygintos, dėl jo finansinio pajėgumo inicijuoti teisminį procesą gali būti atgrasytas nuo tokio kreipimosi, ypač tais atvejais, kai tokių bylinėjimosi išlaidų dalis, palyginti su visomis proceso išlaidomis ir pareikšto reikalavimo suma, bus reikšminga.

Yra tam tikra bylinėjimosi išlaidų, patirtų dėl nacionalinio teismo kreipimosi į ESTT, specifika: šios išlaidos nėra tiesiogiai susijusios su pagrindiniu nacionaliniame procese nagrinėjamu civiliniu ginču; nacionalinio teismo – tiek to, kuris turi teisę kreiptis į ESTT, tiek to, kuris privalo tai padaryti, – bendradarbiavimas su Europos Sąjungos kompetentinga teismine institucija bet kokiu atveju yra šio nacionalinio teismo prerogatyva. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad ieškinio padavimas bendrosios kompetencijos teisme ginčo šaliai gali būti vienintele priemone iškelti nacionalinės teisės nuostatos aiškinimo ir atitikties Europos Sąjungos teisės aktams klausimus, šis specifiškumas nėra toks išskirtinis, kad pateisintų tokį asmens teisės kreiptis į teismą suvaržymą, koks yra nustatytas ginčijamoje CPK 93 straipsnio 6 dalies (2011 m. birželio 21 d. redakcija) nuostatoje.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, pareiškėjas teigia, kad ginčijamoje CPK nuostatoje įtvirtintu teisiniu reguliavimu nėra siekiama teisėtų tikslų, toks asmens teisės kreiptis į teismą ribojimas nėra proporcinga priemonė siekiamam tikslui pasiekti, todėl ginčijamas teisinis reguliavimas tiek, kiek bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, proceso dalyviams nepaskirstomos, pažeidžia Konstitucijos

30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą asmens teisę kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių ir laisvių gynimo arba bent jau šios teisės įgyvendinimą daro mažiau patrauklų.

II

Suinteresuoto asmens atstovo argumentai

3. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Lietuvos Respublikos Seimo atstovo Seimo nario Petro Valiūno rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamoje CPK 93 straipsnio 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens Seimo atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

3.1. ESTT savo kompetenciją priimti prejudicinį sprendimą dėl Europos Sąjungos teisės aiškinimo ar galiojimo įgyvendina tik nacionalinių teismų iniciatyva, todėl nėra svarbu, ar nacionaliniame teisme nagrinėjamos bylos šalys prašė į jį kreiptis. Be to, bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas yra atsakingas už klausimų ESTT formulavimą; pagrindinės bylos šalių prašyme, jei toks ir buvo pateiktas, išdėstyti argumentai nacionalinio teismo nesaisto. Vadinasi, ginčijama CPK nuostata, pagal kurią bylos šalims nėra atlyginamos bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl nacionalinio teismo kreipimosi į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, neturi ir negali turėti įtakos nacionalinio teismo priimamo sprendimo teisingumui.

3.2. Prejudicinio sprendimo tikslas – pateikti nacionaliniam teismui paaiškinimus dėl tam tikrų Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo. ESTT, aiškindamas Europos Sąjungos teisės aktus, neišsako savo nuomonės nei dėl nacionalinio teisės akto galiojimo Sąjungos teisės atžvilgiu, nei dėl jo taikymo konkrečioje byloje. Tai iš esmės reiškia, kad prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros metu pagrindinės bylos, vykstančios nacionaliniame teisme, šalių ginčas nėra sprendžiamas, o pati prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra gali būti traktuojama tik kaip priemonė nacionaliniam teismui priimti teisingą ir teisėtą sprendimą. Vadinasi, nacionalinio teismo kreipimasis į ESTT atitinka visų bylos šalių interesus, t. y., teikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą, tenkinamas bendrasis interesas – siekiama teisingai išnagrinėti nacionaliniame teisme kilusį ginčą.

Atsižvelgiant į tai, bylinėjimosi išlaidų, susidariusių dėl nacionalinio teismo kreipimosi į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, paskirstymui neturėtų būti taikomas principas „pralaimėjusysis moka“, kadangi jis paprastai taikomas įgyvendinant rungtimosi principą, kuris prejudicinio sprendimo priėmimo procese nėra įgyvendinamas.

Be to, paskirstyti bylinėjimosi išlaidas, susidariusias dėl nacionalinio teismo kreipimosi į ESTT, kliudo dar ir tai, kad būtų itin sudėtinga nustatyti, kuri nacionaliniame teisme nagrinėjamo ginčo šalis turėtų būti laikoma pralaimėjusia šalimi prejudicinio sprendimo priėmimo procese.

3.3. Sprendžiant dėl ginčijamos CPK nuostatos atitikties Konstitucijai, svarbu atsižvelgti į tai, kad nacionaliniame teisme nagrinėjamo ginčo šalys prejudicinio sprendimo priėmimo procedūroje gali dalyvauti tik tuo atveju, kai nacionalinis teismas, naudodamasis savo diskrecijos teise, nusprendžia, jog jo nagrinėjamoje byloje būtina kreiptis į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją. Be to, net nacionaliniam teismui nusprendus kreiptis į ESTT, pagrindinės bylos šalys turi teisę, bet ne pareigą teikti ESTT savo pastabas dėl nacionalinio teismo pateiktų prejudicinių klausimų.

III

Byloje gauta medžiaga

4. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gautos Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkės Egidijos Tamošiūnienės, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) pirmininko Gintaro Kryževičiaus, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedros doc. dr. Rimanto Simaičio ir Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės instituto dr. Dariaus Bolzano rašytinės nuomonės.

4.1. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkės E. Tamošiūnienės rašytinėje nuomonėje pažymėta, kad, sprendžiant ginčijamo teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijai klausimą, svarbu atsižvelgti į prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą ir tikslus, taip pat į nacionalinių teismų teisę (pareigą) kreiptis dėl prejudicinio sprendimo priėmimo. Be to, bylinėjimosi išlaidų, susidariusių dėl nacionalinio teismo kreipimosi į ESTT, paskirstymo klausimas turi būti sprendžiamas pagal valstybių narių vidaus teisės taisyklės, kurios negali būti mažiau palankios negu taisyklės, kuriomis reguliuojamas bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, kai byla nagrinėjama valstybės narės teisme, klausimas.

4.2. LVAT pirmininko G. Kryževičiaus rašytinėje nuomonėje pažymėta, kad administraciniame procese vyrauja principas „pralaimėjusysis moka“, o LVAT, sprenddamas klausimą dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo atitinkamoje byloje, kompleksiskai įvertina, ar bylinėjimosi išlaidos buvo pagrįstos, būtinos, realios, taip pat ar šalys savo procesinėmis teisėmis naudojosi sąžiningai, ar jų išlaidavimas nebuvo perteklinis. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatyme nėra aptartas išlaidų, susidariusių dėl teismo kreipimosi į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, paskirstymo klausimas, tačiau, kaip matyti iš LVAT praktikos, prašymo kreiptis į ESTT parengimo, rašytinių paaiškinimų ar nuomonės ESTT parengimo išlaidos, taip pat išlaidos dėl siuntos, adresuotos ESTT, siuntimo bylą laimėjusiai šaliai atlyginamos taikant bendrąsias nuostatas dėl teismo išlaidų atlyginimo administraciniame procese. Be to, pagal nuoseklią LVAT praktiką, proceso šalims taip pat atlyginamos teismo išlaidos, susijusios su prašymu kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl teisės akto konstitucingumo ar į LVAT dėl norminio administracinio teisės akto teisėtumo ištyrimo.

4.3. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedros doc. dr. R. Simaičio rašytinėje nuomonėje nurodyta, kad kompetentinga Europos Sąjungos teisminė institucija, Konstitucinis Teismas ar administracinis teismas, į kurį teismas kreipiasi dėl norminio teisės akto teisėtumo ištyrimo, plėtoja teisę, iš jos šalina ydingas teisės normos ir taip sukuria didesnę viešąją teisinę gerį nei vien konkretaus bendrosios kompetencijos teisme nagrinėjamo teisinio ginčo išsprendimas. Todėl nebūtų teisinga, jei visai visuomenei naudingi teisiniai gėriai būtų kuriami ir nacionalinių teismų pareiga tinkamai ir vienodai taikyti Europos Sąjungos teisę būtų vykdoma tik nenaudingai vienai proceso šaliai (pralaimėjusiajai). Be to, principą „pralaimėjusysis moka“ taikant ginčijamoje CPK nuostatoje nurodytais atvejais būtų ribojama asmenų teisė kreiptis į teismines institucijas. Tuomet kiltų problemų dėl teisminės gynybos prieinamumo, teisėtumo užtikrinimo, teisinės valstybės plėtotės, tinkamo teismo proceso principų.

Minėtoje nuomonėje pažymėta ir tai, kad, svarstant CPK 93 straipsnio papildymo 6 dalimi projektą, būtent didesnio viešojo teisinio gėrio idėja buvo vienas iš Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos sudaryto CPK priežiūros komiteto diskusijų objektų. Požiūris į jį *inter alia* lėmė būtent šiuo metu aktualų CPK 93 straipsnio 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą.

4.4. Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės instituto dr. D. Bolzano rašytinėje nuomonėje pažymėta, kad šiuolaikinėse teisinėse bendruomenėse neišvengiama ir būtina teisingumo vykdymo procedūros dalis yra konstitucinės ar administracinės priežiūros institucijose, taip pat atitinkamoje Europos Sąjungos teisminėje institucijoje atliekama konkrečioje civilinėje byloje taikytinų teisės normų teisinė patikra. Ši patikra yra reikšminga teisingam konkrečios civilinės bylos išsprendimui, nes, jos neatlikus, teismas gali priimti neteisingo turinio procesinį sprendimą, sukurti ydingą teismo precedentą. Konkretaus civilinio ginčo šalys nėra tiesiogiai suinteresuotos bylos, nagrinėjamos minėtose teisminėse institucijose, baigtimi, tačiau jų dalyvavimas jose gali turėti esminę reikšmę galutiniam šalių ginčo rezultatui.

Dalyvaudamos šiuose procesuose, civilinio ginčo šalys gali patirti išlaidų, kurios, nors ir priskiriamos prie kitų būtinų ir pagrįstų išlaidų, nurodytų CPK 88 straipsnio 1 dalies 10 punkte, dėl savo teisinės prigimties skiriasi nuo kitų CPK 88 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų bylinėjimosi išlaidų rūšių. Jos atsiranda ne dėl dalyvaujančių byloje asmenų, o dėl valstybės veiksmų (t. y. valstybėje esančio teisinio reguliavimo netikslumų), todėl civilinę bylą pralaimėjusiai šaliai savaime neturėtų būti perkelta bylą laimėjusios šalies patirtų bylinėjimosi išlaidų kompensavimo našta, t. y. bendrasis bylinėjimosi išlaidų paskirstymo principas „pralaimėjusysis moka“ nagrinėjamu atveju neturėtų būti taikomas savaime. Konkrečią civilinę bylą nagrinėjantis teismas, teisiškai įvertinęs Konstituciniame Teisme, ESTT ar administraciniame teisme, į kurį kreiptasi dėl norminio teisės akto teisėtumo, nagrinėtos bylos baigtį ir jos įtaką civilinės bylos tolesniam nagrinėjimui, turi nuspręsti dėl tokios

rūšies išlaidų civiliniame procese kompensavimo naštos paskirstymo tarp valstybės ir proceso šalių ir tokių išlaidų galimo kompensavimo jas patyrusioms proceso šalims.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

5. Pareiškėjas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas prašo ištirti, ar Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisingumo principui neprieštaruoja CPK 93 straipsnio 6 dalis (2011 m. birželio 21 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, proceso dalyviams nepaskirstomos.

6. Seimas 2002 m. vasario 28 d. priėmė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymą, kurio 1 straipsniu patvirtintas Civilinio proceso kodeksas įsigaliojo 2003 m. sausio 1 d. (2 straipsnis).

CPK ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2011 m. birželio 21 d. priimtu Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymu, kuriuo, be kita ko, CPK 93 straipsnis „Bylinėjimosi išlaidų paskirstymas“, kuriuo reguliuojamas bylinėjimosi išlaidų paskirstymas, papildytas pareiškėjo ginčijama 6 dalimi.

7. Pareiškėjo ginčijamoje CPK VIII skyriaus „Bylinėjimosi išlaidos“ 93 straipsnio „Bylinėjimosi išlaidų paskirstymas“ 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) nustatyta: „Bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą ar kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, taip pat dėl kreipimosi į administracinę teismą dėl norminio teisės akto teisėtumo, proceso dalyviams nepaskirstomos.“

8. Pareiškėjo ginčijama CPK 93 straipsnio 6 dalis (2011 m. birželio 21 d. redakcija) aiškintina atsižvelgiant į kitas CPK nuostatas.

8.1. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste yra aktualios CPK 79 straipsnio (2011 m. birželio 21 d. redakcija) 1 dalis, 88 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 1 dalis, kuriose atskleidžiama bylinėjimosi išlaidų samprata.

8.1.1. Pagal CPK 79 straipsnio „Bylinėjimosi išlaidos“ (2011 m. birželio 21 d. redakcija) 1 dalį, bylinėjimosi išlaidas sudaro žyminis mokestis ir išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu.

CPK 88 straipsnio „Išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu“ (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 1 dalyje nurodyta, kad išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu, apima sumas, išmokėtas liudytojams, ekspertams, ekspertinėms įstaigoms ir vertėjams, bei išlaidas, susijusias su vietos apžiūra (1 punktas), atsakovo paieškos išlaidas (2 punktas), išlaidas, susijusias su

procesinių dokumentų įteikimu (3 punktas) ar su teismo sprendimo įvykdymu (4 punktas), atlyginimo už kuratoriaus darbą išlaidas (5 punktas), taip pat išlaidas advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti (6 punktas), išlaidas, susijusias su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu (8 punktas), būtinas ir pagrįstas išlaidas, susijusias su antstolių vykdomu faktinių aplinkybių konstatavimu ir dokumentų įteikimu (9 punktas (2016 m. lapkričio 8 d. redakcija)), bei kitas būtinas ir pagrįstas išlaidas (10 punktas (2016 m. lapkričio 8 d. redakcija)).

8.1.2. Taigi, pagal CPK 79 straipsnio (2011 m. birželio 21 d. redakcija) 1 dalyje, 88 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, nėra baigtinio bylinėjimosi išlaidų sąrašo; bylinėjimosi išlaidos apima ne tik žyminį mokestį ir CPK 88 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 1 dalies 1–6, 8–9 punktuose nustatytas konkrečias išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu, rūšis (*inter alia* išlaidas advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti), bet ir kitas būtinas ir pagrįstas išlaidas, susijusias su bylos nagrinėjimu.

8.1.3. CPK 93 straipsnio 6 dalį (2011 m. birželio 21 d. redakcija) aiškinant CPK 79 straipsnio (2011 m. birželio 21 d. redakcija) 1 dalies, 88 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 1 dalies kontekste pažymėtina, kad, pagal CPK 93 straipsnio 6 dalį (2011 m. birželio 21 d. redakcija), proceso dalyviams nepaskirstomos bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinę Teismą, kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją ar administracinę teismą, įskaitant ir dėl tokio teismo kreipimosi patirtas išlaidas, kurios būtų būtinos ir pagrįstos.

8.2. Pareiškėjo ginčijama CPK 93 straipsnio 6 dalis (2011 m. birželio 21 d. redakcija) taip pat aiškintina šio straipsnio 1–4 dalių kontekste.

8.2.1. CPK 93 straipsnio „Bylinėjimosi išlaidų paskirstymas“ (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 1–4 dalyse nustatyta:

„1. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą.

2. Jeigu ieškinys patenkintas iš dalies, šiame straipsnyje nurodytos išlaidos priteisiamos ieškovui proporcingai teismo patenkintų reikalavimų daliai, o atsakovui – proporcingai teismo atmetų ieškinio reikalavimų daliai.

3. Šiame straipsnyje išdėstytos taisyklės taikomos taip pat ir tam žyminiam mokesčiui, kurį šalis įmoka paduodamos apeliacinius ir kasacinius skundus, taip pat prašymus dėl proceso atnaujinimo.

4. Teismas gali nukrypti nuo šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, atsižvelgdamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas, ir įvertindamas

priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos. Šalies procesinis elgesys laikomas tinkamu, jeigu ji sąžiningai naudojosi procesinėmis teisėmis ir sąžiningai atliko procesines pareigas.“

8.2.2. Pažymėtina, kad CPK 93 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 1–3 dalyse yra įtvirtinta bendroji bylinėjimosi išlaidų paskirstymo bylos šalims taisyklė, pagal kurią bylos šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtos bylinėjimosi išlaidos priteisiamos iš kitos šalies proporcingai teismo patenkintų reikalavimų daliai.

Pažymėtina ir tai, kad, pagal CPK 93 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 4 dalį, teismas gali nukrypti nuo šios bendrosios taisyklės, atsižvelgdamas į šalių procesinį elgesį, t. y. į tai, ar atitinkama šalis sąžiningai naudojosi procesinėmis teisėmis ir sąžiningai atliko procesines pareigas, taip pat į priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos, *inter alia* į tai, ar jos yra būtinos ir pagrįstos.

8.2.3. Aiškinant CPK 93 straipsnio 6 dalį (2011 m. birželio 21 d. redakcija) šio straipsnio 1–4 dalių kontekste pažymėtina, kad pagal CPK 93 straipsnio 6 dalį (2011 m. birželio 21 d. redakcija) yra nustatyta CPK 93 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 1–3 dalyse įtvirtintos bendrosios bylinėjimosi išlaidų paskirstymo bylos šalims taisyklės, pagal kurią bylos šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtos bylinėjimosi išlaidos priteisiamos iš kitos šalies proporcingai teismo patenkintų reikalavimų daliai, išimtis: bylinėjimosi išlaidos, atsiradusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą, kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją ar administracinę teismą, nėra paskirstomos proceso dalyviams, t. y. lieka jas patyrusiam proceso dalyviui nepaisant to, kiek jo reikalavimų teismas yra patenkines, taip pat neatsižvelgiant į CPK 93 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 4 dalyje numatytas aplinkybes – šalių procesinį elgesį ir priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos.

8.3. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste yra aktualios ir CPK nuostatos, susijusios su civilinio proceso tikslais ir teismo kreipimusi į Konstitucinį Teismą, kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją ar administracinę teismą.

8.3.1. CPK 2 straipsnyje „Civilinio proceso tikslai“ nustatyta: „Civilinio proceso tikslai – ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus, tinkamai taikyti įstatymus teismui nagrinėjant civilines bylas, priimant sprendimus bei juos vykdančiam, taip pat kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių, aiškinti bei plėtoti teisę.“

Taigi, pagal CPK 2 straipsnį, civilinio proceso tikslai yra *inter alia* tinkamai taikyti įstatymus, aiškinti ir plėtoti teisę nagrinėjant civilines bylas.

8.3.2. Pažymėtina, kad su civilinio proceso tikslais tinkamai taikyti įstatymus, aiškinti ir plėtoti teisę yra susijęs CPK 3 straipsnio „Bylų nagrinėjimas pagal galiojančią teisę“ (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 3–5 dalyse nustatytas teisinis reguliavimas, susijęs su teismo

kreipimusi į Konstitucinį Teismą, kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją ar administracinį teismą.

CPK 3 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 3–5 dalyse *inter alia* nustatyta:

„3. Jeigu yra pagrindas manyti, kad įstatymas arba kitas teisės aktas ar jo dalis, kurie turėtų būti taikomi konkrečioje byloje, gali prieštarauti Konstitucijai ar įstatymams, teismas sustabdo bylos nagrinėjimą ir, atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo <...> kompetenciją, kreipiasi į jį prašydamas spręsti, ar tas įstatymas arba teisės aktas ar jo dalis atitinka Konstituciją ar įstatymus. <...>

4. Nagrinėdamas konkrečią bylą nustatęs, kad norminis teisės aktas ar jo dalis, kurio atitikties Konstitucijai ar įstatymams kontrolė nepriklauso Konstitucinio Teismo kompetencijai, gali prieštarauti įstatymui ar Vyriausybės norminiam teisės aktui, teismas, priimdamas sprendimą, neturi tokiu teisės aktu vadovautis. Šiuo atveju bendrosios kompetencijos teismas sustabdo bylos nagrinėjimą ir nutartimi kreipiasi į administracinį teismą prašydamas patikrinti, ar atitinkamas norminis teisės aktas ar jo dalis atitinka įstatymą ar Vyriausybės norminį teisės aktą. <...>

5. Teismas, nagrinėdamas bylas, taiko Europos Sąjungos teisės normas ir vadovaujasi Europos Sąjungos teisminių institucijų sprendimais, preliminariais nutarimais Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimais. Teismas, kuriam taikant Europos Sąjungos teisės normas iškilo Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimas, kurį išnagrinėti būtina, kad sprendimas byloje būtų priimtas, turi teisę sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją su prašymu pateikti dėl to preliminarų nutarimą. Teismas, kuris yra galutinė instancija nagrinėjamoje byloje ir kuriam taikant Europos Sąjungos teisės normas iškilo Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimas, privalo prašyti kompetentingos Europos Sąjungos teisminės institucijos preliminarus nutarimo Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimu.“

8.3.3. Aiškinant CPK 3 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 3–5 dalyse nustatytą teisinį reguliavimą kartu su CPK 2 straipsnyje nustatytais civilinio proceso tikslais, pažymėtina, kad teismas, nagrinėdamas konkrečią civilinę bylą ir siekdamas tinkamai taikyti įstatymus, aiškinti ir plėtoti teisę, *inter alia* privalo:

- esant pagrindui manyti, kad įstatymas arba kitas teisės aktas ar jo dalis, kurie turėtų būti taikomi konkrečioje byloje, gali prieštarauti Konstitucijai ar įstatymams, kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu spręsti, ar tas įstatymas arba kitas teisės aktas ar jo dalis atitinka Konstituciją ar įstatymus;

- nustatęs, kad norminis teisės aktas ar jo dalis, kurio atitikties Konstitucijai ar įstatymams kontrolė nepriklauso Konstitucinio Teismo kompetencijai, gali prieštarauti aukštesnės galios teisės

aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, taip pat įstatymui ar Vyriausybės norminiam teisės aktui, kreiptis į administracinį teismą su prašymu patikrinti, ar atitinkamas norminis teisės aktas ar jo dalis atitinka Konstituciją, įstatymą ar Vyriausybės norminį teisės aktą;

– iškilus Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimui, kuris turi būti išspręstas siekiant teisingai išnagrinėti bylą, kreiptis į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją su prašymu pateikti dėl to preliminarų nutarimą. Pažymėtina, kad, atsižvelgiant į minėtus CPK 2 straipsnyje nustatytus civilinio proceso tikslus nagrinėjant civilinę bylą tinkamai taikyti įstatymus, aiškinti ir plėtoti teisę, pagal CPK 3 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 5 dalį, teismas, *inter alia* toks, kuris nėra galutinė instancija nagrinėjamoje byloje, turi ne tik teisę, bet ir pareigą kreiptis į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, kai iškyla Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimas, kuris turi būti išspręstas siekiant teisingai išnagrinėti bylą.

8.3.4. CPK 93 straipsnio 6 dalį (2011 m. birželio 21 d. redakcija) aiškinant CPK 2 straipsnio, 3 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 3–5 dalių kontekste pažymėtina, kad, pagal CPK 93 straipsnio 6 dalį (2011 m. birželio 21 d. redakcija), proceso dalyviams nepaskirstomos tokios bylinėjimosi išlaidos, kurios susidaro dėl to, kad, nagrinėdamas civilinę bylą ir siekdamas joje tinkamai taikyti įstatymus, aiškinti ir plėtoti teisę, teismas vykdo iš CPK 2 straipsnio, 3 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 3–5 dalių kylančias pareigas kreiptis į Konstitucinį Teismą (dėl įstatymo arba kito teisės akto ar jo dalies atitikties Konstitucijai ar įstatymams), administracinį teismą (dėl norminio teisės akto ar jo dalies, kurio atitikties Konstitucijai ar įstatymams kontrolė nepriklauso Konstitucinio Teismo kompetencijai, atitikties Konstitucijai, įstatymams ar Vyriausybės norminiams teisės aktams) ar kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją (dėl Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimo, kuris turi būti išspręstas siekiant teisingai išnagrinėti bylą).

9. Apibendrinant ginčijamoje CPK 93 straipsnio 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) nustatytą ir su juo susijusį minėtą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad:

– CPK 93 straipsnio 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) yra nustatyta imperatyvi nuostata, kad proceso dalyviams nepaskirstomos bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą, kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją ar administracinį teismą, įskaitant ir dėl tokio teismo kreipimosi patirtas išlaidas, kurios būtų būtinos ir pagrįstos;

– ši nuostata yra CPK 93 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 1–3 dalyse įtvirtintos bendrosios bylinėjimosi išlaidų paskirstymo bylos šalims taisyklės, pagal kurią bylos šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtos bylinėjimosi išlaidos priteisiamos iš kitos šalies proporcingai teismo patenkintų reikalavimų daliai, išimtis; pagal CPK 93 straipsnio 6 dalį

(2011 m. birželio 21 d. redakcija), bylinėjimosi išlaidos, atsiradusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą, kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją ar administracinį teismą, lieka jas patyrusiam proceso dalyviui nepaisant to, kiek jo reikalavimų teismas yra patenkinęs, taip pat neatsižvelgiant į CPK 93 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 4 dalyje numatytas aplinkybes – šalių procesinį elgesį ir priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos.

Pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal CPK 93 straipsnio 6 dalį (2011 m. birželio 21 d. redakcija), proceso dalyviams nepaskirstomos tokios bylinėjimosi išlaidos, kurios susidaro dėl to, kad, nagrinėdamas civilinę bylą ir siekdamas joje tinkamai taikyti įstatymus, aiškinti ir plėtoti teisę, teismas vykdo iš CPK 2 straipsnio, 3 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 3–5 dalių kylančias pareigas kreiptis į Konstitucinį Teismą (dėl įstatymo arba kito teisės akto ar jo dalies atitikties Konstitucijai ar įstatymams), administracinį teismą (dėl norminio teisės akto ar jo dalies, kurio atitikties Konstitucijai ar įstatymams kontrolė nepriklauso Konstitucinio Teismo kompetencijai, atitikties Konstitucijai, įstatymams ar Vyriausybės norminiams teisės aktams) ar kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją (dėl Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimo, kuris turi būti išspręstas siekiant teisingai išnagrinėti bylą).

II

Europos Sąjungos teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija

10. Pareiškėjo ginčijama CPK 93 straipsnio 6 dalies (2011 m. birželio 21 d. redakcija) nuostata tiek, kiek bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, proceso dalyviams nepaskirstomos, aiškintina atsižvelgiant į Europos Sąjungos teisės aktų, *inter alia* Europos Sąjungos sutarties (toliau – ESS), Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV), Teisingumo Teismo procedūros reglamento (toliau – Procedūros reglamentas) ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo rekomendacijų nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo (toliau – Rekomendacijos) nuostatas.

10.1. ESS 19 straipsnio 3 dalies b punkte nustatyta, kad ESTT valstybių narių teismų prašymu priima prejudicinius sprendimus dėl Sąjungos teisės aiškinimo arba institucijų priimtų aktų galiojimo.

Pagal SESV 267 straipsnį, ESTT jurisdikcijai priklauso priimti prejudicinį sprendimą dėl ESS ir SESV išaiškinimo (a punktas) ir Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų aktų galiojimo ir išaiškinimo (b punktas). Pagal šį straipsnį, minėtam klausimui iškilus valstybės narės teisme, tas teismas, manydamas, kad sprendimui priimti reikia nutarimo šiuo klausimu, gali prašyti ESTT priimti dėl jo prejudicinį sprendimą, o jeigu toks klausimas iškyla nagrinėjant bylą valstybės narės teisme, kurio sprendimas pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiamas teismine tvarka, tas teismas dėl jo kreipiasi į ESTT.

Šiame kontekste pažymėtina, kad ESS 19 straipsnio 3 dalies b punkte, SESV 267 straipsnyje numatytas valstybės narės teismo kreipimasis dėl prejudicinio sprendimo priėmimo yra esminis Europos Sąjungos teisės mechanizmas, kuriuo siekiama užtikrinti vienodą šios teisės aiškinimą ir taikymą Sąjungoje, suteikiant valstybių narių teismams priemonę, kuria naudodamiesi jie gali prejudicine tvarka pateikti ESTT klausimus dėl Sąjungos teisės išaiškinimo ar dėl Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų priimtų aktų galiojimo (Rekomendacijų 1 punktą).

ESTT yra pažymėjęs, kad SESV 267 straipsnyje numatyta sistema yra skirta vienodam Sąjungos teisės aiškinimui valstybėse narėse užtikrinti ir numato tiesioginį Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimą, kuris nepriklauso nuo šalių (2008 m. gruodžio 16 d. sprendimo byloje C-210/06 *Cartesio* 90 punktas; 2011 m. liepos 21 d. sprendimo byloje C-104/10 *Kelly* 62 punktas; 2013 m. liepos 18 d. sprendimo byloje C-136/12 *Consiglio nazionale dei geologi ir Autorità garante della concorrenza e del mercato* 28 punktas).

Pagal ESTT jurisprudenciją, nacionalinis teismas, neperžengdamas savo kompetencijos ribų, įpareigotas taikyti Sąjungos teisės nuostatas, privalo užtikrinti visišką šių nuostatų veikimą, jei būtina, savo iniciatyva atsisakydamas taikyti bet kokią, net vėlesnę, joms prieštaraujančią nacionalinės teisės nuostatą, ir šis teismas neprivalo prašyti arba laukti, kol ši nuostata bus panaikinta teisėkūros arba kitokiomis konstitucinėmis priemonėmis (1978 m. kovo 9 d. sprendimo byloje 106/77 *Simmenthal* 21, 24 punktai; 2003 m. kovo 20 d. sprendimo byloje C-187/00 *Kutz-Bauer* 73 punktas; 2009 m. lapkričio 19 d. sprendimo byloje C-314/08 *Filipiak* 81 punktas).

Šiame kontekste pažymėtina ir tai, jog ESTT yra konstatavęs, kad pačiai Sąjungos teisės prigimčiai būdingiems reikalavimams prieštarautų bet kuri nacionalinės teisės nuostata arba teisėkūros, administracinė ar teismo praktika, dėl kurios Sąjungos teisės veiksmingumas sumažėtų atsisakius suteikti įgaliojimus kompetentingam taikyti šią teisę teisėjui tokio taikymo metu imtis visų būtinų priemonių, kad nebūtų taikomos nacionalinių įstatymų nuostatos, galinčios kliudyti visiškam Sąjungos teisės normų veiksmingumui (1978 m. kovo 9 d. sprendimo byloje 106/77 *Simmenthal* 22 punktas; 1990 m. birželio 19 d. sprendimo byloje C-213/89 *Factortame* 20 punktas). Tokia padėtis susiklostytų, jei, kilus Sąjungos teisės nuostatos ir nacionalinio įstatymo prieštaravimui, spręsti šią koliziją būtų kompetentingas ne Sąjungos teisės taikymą turintis užtikrinti teismas, o kita įstaiga, turinti savo atskirą diskreciją, net jei iš to kilusi kliūtis visiškam šios teisės veiksmingumui būtų tik laikina (1978 m. kovo 9 d. sprendimo byloje 106/77 *Simmenthal* 23 punktas).

ESTT jurisprudencijoje pažymėta ir tai, kad jei nėra jokio skundo teisme dėl nacionalinio teismo sprendimo, pastarasis iš esmės privalo kreiptis į Teisingumo Teismą, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnio trečią pastraipą, kai jame keliamas klausimas dėl SESV aiškinimo (1997 m. lapkričio 4 d. sprendimo byloje C-337/95 *Parfums Christian Dior* 26 punktas; 2013 m. liepos 18 d.

sprendimo byloje C-136/12 *Consiglio nazionale dei geologi ir Autorità garante della concorrenza e del mercato* 25 punktas).

Be to, pagal nusistovėjusią ESTT praktiką tik nacionalinis teismas, nagrinėjantis bylą ir turintis prisiimti atsakomybę dėl būsimo teismo sprendimo, atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes, turi įvertinti tiek prejudicinio sprendimo reikalingumą savo sprendimui priimti, tiek Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą (1995 m. gruodžio 15 d. sprendimo byloje C-415/93 *Bosman* 59 punktas; 2009 m. balandžio 2 d. sprendimo byloje C-459/07 *Elshani* 40 punktas; 2010 m. gruodžio 9 d. sprendimo byloje C-568/08 *Combinatie Spijker Infrabouw-De Jonge Konstruktie ir kt. prieš Provincie Drenthe* 42 punktas).

10.2. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagrindinės bylos šalys, kuriomis pagal Procedūros reglamento 97 straipsnio 1 dalį yra laikomos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pagal nacionalines procesines normas kaip tokios nurodytos šalys, prejudicinio sprendimo priėmimo ESTT procese turi tam tikras teises:

- pateikti pastabas ESTT (Procedūros reglamento 96 straipsnio 1 dalies a punktas);
- kai prašymas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo nagrinėjamas skubos tvarka, – pateikti pareiškimus arba rašytines pastabas (Procedūros reglamento 109 straipsnio 2 dalis);
- dalyvauti žodinėje prejudicinio sprendimo priėmimo ESTT procedūros dalyje (Procedūros reglamento 96 straipsnio 2 dalis).

Šiame kontekste pažymėtina, kad, pagal Rekomendacijų 27 punktą, jeigu pagrindinės bylos šalis stokoja lėšų, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali suteikti šiai šaliai nemokamą teisinę pagalbą su procesu ESTT susijusioms išlaidoms, be kita ko, atstovavimo išlaidoms, padengti, jei tai leidžiama pagal nacionalinės teisės normas; ESTT taip pat gali suteikti tokią pagalbą, jei atitinkama šalis jos negavo pagal nacionalinę teisę arba jeigu suteikus pagalbą pagal nacionalinę teisę nebūtų padengtos ar būtų tik iš dalies padengtos su procesu ESTT susijusios išlaidos.

10.3. Pareiškėjo prašymo kontekste pažymėtina ir tai, kad ESTT vykstantis procesas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo yra nemokamas ir šis teismas nesprendžia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme nagrinėjamos bylos šalių bylinėjimosi išlaidų klausimo; šį klausimą turi spręsti minėtą prašymą pateikęs nacionalinis teismas (Rekomendacijų 26 punktas). Iš esmės analogiška nuostata yra įtvirtinta Procedūros reglamento 102 straipsnyje.

10.4. ESTT, nagrinėjęs bylą, kurioje ginčas kilo dėl vienos iš pagrindinės bylos šalių dėl nacionalinio teismo sprendimo kreiptis į ESTT patirtų išlaidų atlyginimo, konstatavo, kad, pagal Procedūros reglamento 104 straipsnio 5 dalį (pagal šiuo metu galiojančios redakcijos Procedūros reglamentą – 102 straipsnį), pagrindinės bylos šalių patirtas išlaidas, susidariusias kreipiantis su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, reglamentuoja nacionalinės teisės nuostatos, taikomos procesui nacionaliniame teisme, jeigu šios taisyklės yra ne mažiau palankios nei tos, kurios taikomos

panašiams procesiniams veiksams, kurių gali būti imamasi panašiuose procesuose pagal nacionalinę teisę (2001 m. gruodžio 6 d. sprendimo byloje C-472/99 *Clean Car Autoservice GmbH prieš Stadt Wien ir Republik Österreich* 32 punktas).

III

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

11. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama CPK 93 straipsnio 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) nustatyto teisinio reguliavimo tiek, kiek pagal jį bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą ar kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, taip pat dėl kreipimosi į administracinę teismą dėl norminio teisės akto teisėtumo, proceso dalyviams nepaskirstomos, atitiktis Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisingumo principui.

12. Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai.“

12.1. Teisingumo vykdymas – teismų funkcija, lemianti šios valdžios vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje; jokia kita valstybės institucija ar pareigūnas negali vykdyti šios funkcijos (*inter alia* 1999 m. gruodžio 21 d., 2006 m. sausio 16 d., 2017 m. gruodžio 1 d. nutarimai). Vykdyti teisingumą – teisminės valdžios paskirtis ir konstitucinė kompetencija (*inter alia* 2006 m. kovo 28 d., 2010 m. gegužės 13 d. nutarimai, 2016 m. gegužės 16 d. sprendimas).

12.2. Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 109 straipsnį, ne kartą yra konstatavęs, kad teismai, vykdydami teisingumą, privalo užtikrinti Konstitucijoje, įstatymuose ir kituose teisės aktuose išreikštos teisės įgyvendinimą, garantuoti teisės viršenybę, apsaugoti žmogaus teises ir laisves (*inter alia* 2007 m. spalio 24 d., 2008 m. sausio 21 d., 2017 m. gruodžio 1 d. nutarimai). Konstitucinė teisingumo vykdymo samprata suponuoja ir tai, kad teismai bylas turi spręsti tik griežtai laikydamiesi įstatymuose nustatytų procesinių bei kitų reikalavimų ir neperžengdami savo jurisdikcijos ribų, neviršydami kitų įgaliojimų (*inter alia* 2006 m. sausio 16 d., 2013 m. lapkričio 15 d., 2017 m. birželio 26 d. nutarimai). Iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies teismams kyla pareiga teisingai ir objektyviai išnagrinėti bylas, priimti motyvuotus ir pagrįstus sprendimus (*inter alia* 2007 m. gegužės 15 d., 2011 m. sausio 31 d., 2014 m. gegužės 8 d. nutarimai).

12.3. Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad teisingumas yra vienas pagrindinių teisės, kaip socialinių santykių reguliavimo priemonės, tikslų; jis yra viena svarbiausių moralinių vertybių ir teisinės valstybės pagrindas (*inter alia* 1995 m. gruodžio 22 d., 2010 m. birželio 29 d., 2016 m. spalio 27 d. nutarimai).

Konstitucijoje įtvirtintas teisingumo principas, taip pat nuostata, kad teisingumą vykdo teismai, reiškia, jog konstitucinė vertybė yra ne pats sprendimo priėmimas teisme, bet būtent teismo teisingo sprendimo priėmimas; konstitucinė teisingumo samprata suponuoja ne formalų, nominalų

teismo vykdomą teisingumą, ne išorinę teismo vykdomo teisingumo regimybę, bet tokius teismo sprendimus (kitus baigiamuosius teismo aktus), kurie savo turiniu nėra neteisingi; vien formaliai teismo vykdomas teisingumas nėra tas teisingumas, kurį įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija (*inter alia* 2006 m. rugsėjo 21 d., 2012 m. rugsėjo 25 d., 2014 m. gegužės 8 d. nutarimai).

12.4. Konstitucinis Teismas taip pat yra pažymėjęs, jog iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies kyla tai, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigiami teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą (2013 m. liepos 5 d., 2017 m. gruodžio 1 d. nutarimai); negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad būtų neleidžiama teismui, atsižvelgus į visas turinčias reikšmės bylos aplinkybes ir vadovaujantis teise, nenusižengiant iš Konstitucijos kylantiems teisingumo, protingumo imperatyvams, priimti teisingą sprendimą byloje ir šitaip įvykdyti teisingumą (*inter alia* 2006 m. rugsėjo 21 d., 2012 m. gruodžio 6 d. nutarimai, 2015 m. rugsėjo 18 d. sprendimas); antraip būtų apriboti ar net paneigti iš Konstitucijos, *inter alia* jos 109 straipsnio 1 dalies, kylantys teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą, nukrypta nuo teismo, kaip Lietuvos Respublikos vardu teisingumą vykdančios institucijos, konstitucinės sampratos, taip pat nuo konstitucinių teisinės valstybės, teisingumo principų (*inter alia* 2006 m. rugsėjo 21 d., 2011 m. sausio 31 d., 2012 m. gruodžio 6 d. nutarimai).

12.5. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisingumo principo kylanti teismo pareiga priimti teisingą sprendimą *inter alia* suponuoja teismo pareigą nagrinėjant bylą vadovautis teise ir tinkamai ją taikyti.

12.5.1. Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucijos 110 straipsnyje nustatyta:

„Teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai.

Tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisinis aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teisėjas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą prašydamas spręsti, ar šis įstatymas ar kitas teisinis aktas atitinka Konstituciją.“

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 110 straipsnyje įtvirtintu draudimu taikyti įstatymą, kuris prieštarauja Konstitucijai, taip pat bylą nagrinėjančio teismo pareiga, kilus abejonėms, ar teisės aktas, kuris turėtų būti taikomas šioje byloje, neprieštarauja Konstitucijai, sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu spręsti, ar įstatymas arba kitas teisės aktas atitinka Konstituciją, yra siekiama, kad nebūtų taikomas Konstitucijai prieštaraujantis atitinkamas teisės aktas (jo dalis), kad dėl tokio teisės akto (jo dalies) taikymo neatsirastų antikonstitucinių teisinių padarinių, kad nebūtų pažeistos asmens teisės, kad asmuo, kurio atžvilgiu būtų pritaikytas Konstitucijai ar įstatymui priešingas teisės aktas, dėl to nepagrįstai neįgytų jam nepriklausančių teisių ar atitinkamo teisinio statuso (*inter alia* 2003 m. gruodžio 30 d., 2013 m. sausio 25 d. nutarimai).

Aiškindamas Konstitucijos 110 straipsnio nuostatas Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 28 d., 2007 m. spalio 24 d., 2016 m. birželio 28 d. nutarimuose taip pat pažymėjo, kad teismai, suabejoję Seimo, Respublikos Prezidento ar Vyriausybės išleisto arba referendumu priimto teisės akto (jo dalies) atitiktimi aukštesnės galios teisės aktui, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, ne tik gali, bet ir privalo kreiptis į Konstitucinį Teismą.

12.5.2. Pažymėtina, kad Konstitucijos 110 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas draudimas taikyti įstatymą, kuris prieštarauja Konstitucijai, aiškintinas atsižvelgiant į Konstitucijos viršenybės principą, įtvirtintą Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią negalioja joks įstatymas ar kitas aktas, priešingas Konstitucijai, taip pat į konstitucinį teisinės valstybės principą. Kaip 2009 m. kovo 2 d. nutarime konstatavo Konstitucinis Teismas, vienas esminių konstitucinio teisinės valstybės principo elementų – principas, kad neturi būti taikomas teisės aktas, prieštaraujantis aukštesnės galios teisės aktui.

Atsižvelgiant į tai, Konstitucijos 110 straipsnio 1 dalyje vartojama sąvoka „įstatymai“ negali būti aiškinama vien pažodžiui – ji aiškintina plečiamai, kaip apimanti ne tik įstatymo galią turinčius, bet ir kitus teisės aktus. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad teismas, vykdydamas teisingumą, turi vadovautis tik Konstitucijai neprieštaraujančiais įstatymais ir kitais teisės aktais (2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2007 m. birželio 27 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad pagal Konstituciją negalimos tokios teisinės situacijos, kai nebūtų įmanoma teisme patikrinti, ar Konstitucijai ir įstatymams neprieštarauja tie teisės aktai (jų dalys), kurių atitikties Konstitucijai kontrolė Konstitucijoje nėra priskirta Konstitucinio Teismo jurisdikcijai (*inter alia* 2005 m. rugsėjo 20 d. sprendimas, 2006 m. kovo 28 d., 2009 m. rugsėjo 2 d. nutarimai).

Paminėtina, kad spręsti dėl kitų teisėkūros subjektų išleistų (taigi ne Seimo, Respublikos Prezidento ar Vyriausybės išleistų ir ne priimtų referendumu) teisės aktų (jų dalių) atitikties aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, yra priskirta administracinių teismų jurisdikcijai (2006 m. kovo 28 d. nutarimas).

Taigi iš Konstitucijos 110 straipsnio 1 dalies, Konstitucijos viršenybės ir konstitucinio teisinės valstybės principo kyla bylą nagrinėjančio teismo pareiga, kilus abejonėms, ar teisės aktas, kuris turėtų būti taikomas šioje byloje ir kurio atitikties Konstitucijai ir įstatymams kontrolė Konstitucijoje nėra priskirta Konstitucinio Teismo jurisdikcijai, atitinka aukštesnės galios teisės aktus, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstituciją, kreiptis į teismą, kurio jurisdikcijai priskirta šio teisės akto atitikties aukštesnės galios teisės aktams kontrolė.

12.5.3. Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad, pagal Lietuvos Respublikos konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, kuris yra Konstitucijos sudedamoji dalis, 2 straipsnį, Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos

dalis; jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, Europos Sąjungos teisės normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju jos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus. Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisingumo principo kylanti teismo pareiga vadovautis teise ir tinkamai ją taikyti apima ir pareigą vadovautis Europos Sąjungos teise ir tinkamai ją taikyti.

12.5.3.1. Visateisis Lietuvos Respublikos, kaip Europos Sąjungos narės, dalyvavimas joje yra Tautos suverenios valios pareiškimu grindžiamas konstitucinis imperatyvas, Lietuvos Respublikos visateisė narystė Europos Sąjungoje yra konstitucinė vertybė (2014 m. sausio 24 d., 2015 m. lapkričio 19 d. nutarimai, 2016 m. gegužės 16 d. sprendimas); konstitucinis visateisio Lietuvos Respublikos dalyvavimo Europos Sąjungoje imperatyvas suponuoja ir konstitucinį Lietuvos Respublikos įsipareigojimą tinkamai įgyvendinti Europos Sąjungos teisės reikalavimus (2017 m. gruodžio 20 d. sprendimas).

12.5.3.2. Šiuo aspektu aktualus Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, kuris yra Konstitucijos sudedamoji dalis, 1 straipsnis, kuriame nustatyta: „Lietuvos Respublika, būdama Europos Sąjungos valstybe nare, dalijasi ar patiki Europos Sąjungai valstybės institucijų kompetenciją sutartyse, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, numatytose srityse ir tiek, kad kartu su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis bendrai vykdytų narystės įsipareigojimus šiose srityse, taip pat naudotųsi narystės teisėmis.“

Kaip minėta, ESS 19 straipsnio 3 dalies b punkte nustatyta, kad ESTT valstybių narių teismų prašymu priima prejudicinius sprendimus dėl Sąjungos teisės aiškinimo arba institucijų priimtų aktų galiojimo; pagal SESV 267 straipsnį, ESTT jurisdikcijai priklauso priimti prejudicinį sprendimą dėl ESS ir SESV išaiškinimo (a punktas) ir Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų aktų galiojimo ir išaiškinimo (b punktas).

12.5.3.3. Taigi apibendrinant pažymėtina, kad iš Konstitucijos, *inter alia* jos 109 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisingumo principo, konstitucinio visateisio Lietuvos Respublikos dalyvavimo Europos Sąjungoje imperatyvo, Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 1, 2 straipsnių, kyla teismo pareiga, siekiant tinkamai aiškinti Europos Sąjungos teisės nuostatas, kurios taikytinos jo nagrinėjamoje byloje, kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, kai jam kyla abejonių dėl šių Europos Sąjungos teisės nuostatų aiškinimo ar galiojimo.

12.6. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisingumo principo kylanti teismo pareiga priimti teisingą sprendimą suponuoja *inter alia* teismo pareigą teisingai išspręsti bylos šalių išlaidų paskirstymo klausimą.

Šiame kontekste taip pat pažymėtina, kad iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies, konstitucinių teisinės valstybės, teisingumo principų kylantis draudimas įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų paneigiami teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą, *inter alia* reiškia, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų neleidžiama teismui, atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, teisingai išspręsti bylos šalių išlaidų paskirstymo klausimo.

Pažymėtina ir tai, kad teisingas bylos šalių išlaidų paskirstymas priklauso nuo bylos šalių sąžiningumo, jų patirtų išlaidų pagrįstumo ir būtinumo, nuo to, kiek jų reikalavimai buvo patenkinti teismui išsprendus bylą, kitų reikšmingų aplinkybių, *inter alia* nuo to, kad tam tikrų išlaidų atsiradimo priežastis yra ta, kad teismas, siekdamas byloje priimti teisingą, motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, vykdė konstitucinę pareigą kreiptis į Konstitucinį Teismą ar kitą teismą, kurio jurisdikcijai priskirta byloje taikytino teisės akto atitikties aukštesnės galios teisės aktams kontrolė, arba į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. Spręsdamas dėl bylos šalių išlaidų, atsiradusių šiam teismui vykdant konstitucinę pareigą, teisingo paskirstymo, teismas gali atsižvelgti į tai, kad teismo kreipimusi į Konstitucinį Teismą ar kitą teismą, kurio jurisdikcijai priskirta byloje taikytino teisės akto atitikties aukštesnės galios teisės aktams kontrolė, arba į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą siekiama ne tik teisingai išnagrinėti konkrečią bylą, bet ir teisės sistemoje užtikrinti Konstitucijos viršenybę ir konstitucinį teisės viešpatavimo imperatyvą, taip pat konstitucinį Lietuvos Respublikos įsipareigojimą tinkamai įgyvendinti Europos Sąjungos teisės reikalavimus. Atsižvelgdamas į tokią teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą ar kitą teismą, kurio jurisdikcijai priskirta byloje taikytino teisės akto atitikties aukštesnės galios teisės aktams kontrolė, arba į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą svarbą teisės sistemai, įstatymų leidėjas gali numatyti, kad bylos šalių būtinų ir pagrįstų išlaidų, atsiradusių dėl šio teismo kreipimosi, ar jų dalis yra kompensuojama iš valstybės biudžeto.

13. Pažymėtina, kad Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalis, taip pat konstitucinis teisingumo principas yra neatskiriama susiję su Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalimi, kurioje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių ar laisvių gynimo (*inter alia* 2002 m. liepos 2 d., 2012 m. gruodžio 10 d., 2013 m. sausio 25 d. nutarimai).

13.1. Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalį, ne kartą yra konstatavęs, kad teisė į teisminę pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių gynybą turi kiekvienas asmuo, manantis, kad jo teisės ar laisvės pažeistos; asmeniui jo pažeistų teisių gynyba teisme garantuojama neatsižvelgiant į jo teisinį statusą (*inter alia* 2004 m. rugpjūčio 17 d., 2013 m. liepos 5 d., 2016 m. birželio 28 d. nutarimai); pažeistos asmenų teisės ir teisėti interesai teisme turi būti ginami nepaisant to, ar jie yra tiesiogiai įtvirtinti Konstitucijoje, ar ne (*inter alia* 2000 m. gegužės 8 d., 2010 m. gegužės 13 d. nutarimai, 2014 m. birželio 26 d. sprendimas); asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą negali

būti dirbtinai suvaržoma, taip pat negali būti nepagrįstai pasunkinama ją įgyvendinti (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2010 m. gegužės 13 d., 2011 m. gegužės 11 d. nutarimai); priešingu atveju tektų konstatuoti šios konstitucinės teisės deklaratyvumą (*inter alia* 1994 m. vasario 14 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai, 2014 m. balandžio 16 d. sprendimas).

Jeigu būtų neužtikrinta asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą, būtų nepaisoma ir visuotinai pripažinto bendrojo teisės principo *ubi ius, ibi remedium* – jeigu yra kokia nors teisė (laisvė), turi būti ir jos gynimo priemonė; tokia teisinė situacija, kai kuri nors asmens teisė ar laisvė negali būti ginama, taip pat ir teismine tvarka, nors pats asmuo mano, kad ši teisė ar laisvė yra pažeista, pagal Konstituciją yra neįmanoma, Konstitucija jos netoleruoja (*inter alia* 2008 m. sausio 21 d., 2010 m. gegužės 13 d. nutarimai, 2014 m. balandžio 16 d. sprendimas).

13.2. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, jog Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių ar laisvių gynimo suponuoja teisėtą lūkestį, kad teismas teisingai ir objektyviai išnagrinės jo bylą, priims motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, *inter alia* dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo. Pabrėžtina, kad toks teisinis reguliavimas, pagal kurį sudaromos prielaidos teismui byloje priimti teisingą, motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, taip pat užtikrina veiksmingą asmens konstitucinės teisės į teisminę jo pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių gynybą įgyvendinimą.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste taip pat pažymėtina, jog tam, kad būtų veiksmingai įgyvendinta asmens teisė į teisminę jo pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių gynybą, būtina, kad teismas, siekdamas byloje priimti teisingą, motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, kilus abejonėms dėl byloje taikytino teisės akto atitikties aukštesnės galios teisės aktams ar taikytinos Europos Sąjungos teisės aiškinimo ar galiojimo, tinkamai vykdytų konstitucinę pareigą kreiptis į Konstitucinį Teismą ar kitą teismą, kurio jurisdikcijai priskirta byloje taikytino teisės akto atitikties aukštesnės galios teisės aktams kontrolė, arba į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. Teisinis reguliavimas, pagal kurį paskirstomos bylos šalių išlaidos, atsiradusios dėl tokio teismo kreipimosi, negali sudaryti prielaidų nepagrįstai riboti Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą asmens teisę kreiptis į teismą dėl jo pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių gynimo.

IV

CPK 93 straipsnio 6 dalies (2011 m. birželio 21 d. redakcija)

atitikties Konstitucijai vertinimas

14. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama CPK 93 straipsnio 6 dalies (2011 m. birželio 21 d. redakcija), pagal kurią bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą ar kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, taip pat dėl kreipimosi į administracinį teismą dėl norminio teisės akto teisėtumo, proceso dalyviams

nepaskirstomos, atitiktis Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisingumo principui.

Pareiškėjo teigimu, CPK 93 straipsnio 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu yra pažeidžiami Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalis, konstitucinis teisingumo principas, nes teisingumas pasiekiamas tik tokiu teismo sprendimu, kuriuo ginčo laimėtojui valstybės vardu patvirtinamas jo interesų realumas ir teisinių argumentų pagrįstumas, taip pat, taikant principą „pralaimėjusysis moka“, atlyginamos patirtos bylinėjimosi išlaidos. Be to, ieškovas, iš anksto žinodamas, kad dėl galiojančio teisinio reguliavimo dalis jo patirtų bylinėjimosi išlaidų, net ir teismui patvirtinus jo reikalavimų pagrįstumą, nebus atlygintos, dėl jo finansinio pajėgumo inicijuoti teisminį procesą gali būti atgrasytas nuo tokio kreipimosi. Pareiškėjo vertinimu, taip pažeidžiama ir Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių ir laisvių gynimo arba bent jau šios teisės įgyvendinimas tampa mažiau patrauklus.

15. Sprendžiant, ar CPK 93 straipsnio 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisingumo principui, pažymėtina, kad, kaip minėta:

– iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies, konstitucinių teisinės valstybės, teisingumo principų kylantis draudimas įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų paneigiami teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą, *inter alia* reiškia, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų neleidžiama teismui, atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, teisingai išspręsti bylos šalių išlaidų paskirstymo klausimo; teisingas bylos šalių išlaidų paskirstymas priklauso nuo bylos šalių sąžiningumo, jų patirtų išlaidų pagrįstumo ir būtinumo, nuo to, kiek jų reikalavimai buvo patenkinti teismui išsprendus bylą, kitų reikšmingų aplinkybių, *inter alia* nuo to, kad tam tikrų išlaidų atsiradimo priežastis yra ta, kad teismas, siekdamas byloje priimti teisingą, motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, vykdė konstitucinę pareigą kreiptis į Konstitucinį Teismą ar kitą teismą, kurio jurisdikcijai priskirta byloje taikytino teisės akto atitikties aukštesnės galios teisės aktams kontrolė, arba į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą;

– Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių ar laisvių gynimo suponuoja teisėtą lūkestį, kad teismas teisingai ir objektyviai išnagrinės jo bylą, priims motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, *inter alia* dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo; tam, kad asmens teisė į teisminę jo pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių gynybą būtų įgyvendinta veiksmingai, būtina, kad teismas, siekdamas byloje priimti teisingą, motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, kilus abejonėms dėl byloje taikytino teisės akto atitikties aukštesnės galios teisės aktams ar taikytinos Europos Sąjungos teisės aiškinimo ar galiojimo, tinkamai vykdytų konstitucinę pareigą kreiptis į Konstitucinį Teismą ar kitą teismą, kurio jurisdikcijai priskirta byloje taikytino teisės akto atitikties aukštesnės galios teisės aktams kontrolė, arba į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu

priimti prejudicinį sprendimą; teisinis reguliavimas, pagal kurį paskirstomos bylos šalių išlaidos, atsiradusios dėl tokio teismo kreipimosi, negali sudaryti prielaidų nepagrįstai riboti Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą asmens teisę kreiptis į teismą dėl jo pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių gynimo.

15.1. Apibendrinant nagrinėjamoje konstitucinės justicijos byloje ginčijamą teisinį reguliavimą, nustatytą CPK 93 straipsnio 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija), taip pat su juo susijusį teisinį reguliavimą minėta, kad:

– CPK 93 straipsnio 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) yra nustatyta imperatyvi nuostata, kad proceso dalyviams nepaskirstomos bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą, kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją ar administracinį teismą, įskaitant ir dėl tokio teismo kreipimosi patirtas išlaidas, kurios būtų būtinos ir pagrįstos;

– ginčijama nuostata yra CPK 93 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 1–3 dalyse įtvirtintos bendrosios bylinėjimosi išlaidų paskirstymo bylos šalims taisyklės, pagal kurią bylos šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtos bylinėjimosi išlaidos priteisiamos iš kitos šalies proporcingai teismo patenkintų reikalavimų daliai, išimtis; pagal CPK 93 straipsnio 6 dalį (2011 m. birželio 21 d. redakcija), bylinėjimosi išlaidos, atsiradusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą, kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją ar administracinį teismą, lieka jas patyrusiam proceso dalyviui nepaisant to, kiek jo reikalavimų teismas yra patenkinęs, taip pat neatsižvelgiant į CPK 93 straipsnio (2002 m. vasario 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 4 dalyje numatytas aplinkybes – šalių procesinį elgesį ir priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos.

15.2. Taigi šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamoje CPK 93 straipsnio 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį visais atvejais bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą ar kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, taip pat dėl kreipimosi į administracinį teismą dėl norminio teisės akto teisėtumo, nepaskirstomos proceso dalyviams, vertintinas kaip neleidžiantis teismui, atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, teisingai išspręsti bylos šalių išlaidų, atsiradusių dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą ar kitą teismą, kurio jurisdikcijai priskirta byloje taikytino teisės akto atitikties aukštesnės galios teisės aktams kontrolė, arba į ESTT, paskirstymo klausimo, *inter alia* atsižvelgiant į bylos šalių sąžiningumą, šių išlaidų pagrįstumą ir būtinumą, kitas reikšmingas aplinkybes, kaip antai, ESTT pateikiamų klausimų svarbą teisės sistemai ir prejudicinio sprendimo reikalingumą sprendimui nagrinėjamoje byloje priimti.

Vadinasi, tokiu CPK 93 straipsnio 6 dalyje (2011 m. birželio 21 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu nepaisoma iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies, konstitucinių teisinės valstybės,

teisingumo principų kylančio draudimo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų paneigiami teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą. Tokiu teisiniu reguliavimu taip pat paneigiamas Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos asmens teisės kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių ar laisvių gynimo suponuojamas teisėtas lūkestis, kad teismas, teisingai ir objektyviai išnagrinėjęs jo bylą, priims motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, *inter alia* dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, taip sudarant prielaidas nepagrįstai riboti šią asmens konstitucinę teisę.

16. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad CPK 93 straipsnio 6 dalis (2011 m. birželio 21 d. redakcija), pagal kurią bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą ar kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, taip pat dėl kreipimosi į administracinį teismą dėl norminio teisės akto teisėtumo, proceso dalyviams nepaskirstomos, prieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 93 straipsnio 6 dalis (2011 m. birželio 21 d. redakcija; Žin., 2011, Nr. 85-4126) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Gintaras Goda

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Daiva Petrylaitė

Janina Stripeikienė

Dainius Žalimas